

Rettelse til *Kvinder, Køn & Forskning* 4. 1996

*Ved en beklagelig fejltagelse var noterne til Tereza Burmeisters artikel i sidste nummer af *Kvinder, Køn og Forskning* ukomplette. Hermed følger den fuldstændige noteliste til artiklen.*

Noter til Tereza Burmeister: "Mae preta" og "neguinha" Etniske dimensioner i konstruktionen af kvindeligheden i det koloniale Brasilien, i *Kvinder, Køn og Forskning* 4.1996.

7. Dette er grundlaget for bl.a. teoretiseringer omkring "machismo" and "marianismo" i Latinamerika, det vil sige teoribygninger hvor latinamerikanske (subsidiært brasilianske) mænd defineres som essentialt mere mandschauvinistiske end europæiske mænd, og latinamerikanske kvinder som både mere erotiserede og mere seksuelt undertrykte end europæiske og nordamerikanske kvinder. Mønstrene for seksuelle identiteter og forhold formodes at have deres udspring i kontinentets "kultur". Et vagt og upræcist ord, som især refererer til religion og familiestrukturer, og ignorerer såvel forskellene de latinamerikanske lande imellem, som disse fænomeners empirisk-historiske udvikling. Ved at henvise til en permanent, uforanderlig "latinamerikansk kultur", knyttet til etniske rødder og metafysiske, religiøse trossystemer, er det som teoretikere og forskere faktisk refererer til natur og ikke kultur. Den diskursive inkonsekvens i disse konstruktionsprocesser kan iagttages og sættes i relief ved selv det mest overfladiske blik rettet mod de såkaldte empirisk-konkrete (eller reelle) subjekter og relationer som diskursen påstår at referere til. Eksempelvis: i Brasilien, er religionen (sædvanligvis forstået som en unuanceret beskrevet, uforanderlig og homogen katolsk kirke), på

trods af sin magtfuldkommenhed som social og politisk institution, langt mindre indflydelsesrig som ordensprincip for organiseringen af hverdagslivet. Afro-brasilianske religioner, hvis opfattelse af erotik og seksualitet er fundamentalt anderledes fra den katolske kirkes, udøver en langt stærkere indflydelse. Dette til trods for deres mindre magtfulde position på det institutionelle plan, og det folkløriserede image de har. Endvidere: de enorme forskelle i familiestrukturer, skiftende i forhold til regionale, nationale og klassemæssige variabler, umuliggør enhver formodning om fælles mønstre for strukturering af familierelationer. Dermed bliver det også umuligt at tillægge familiestrukturerne rollen som fælles kilde til generelt gældende kønsrollemønstre.

8. Michel Foucaults magtbegreb er her centralt. Det jeg forsøger er at kortlægge bl.a. magtens erotiske og etniske mikrokosmos, samt mekanismerne i dens mikrofysik. For Foucault er magt den afgørende kategori i en definition af subjektpositioner, samt i en fortolkning af betydningen af adfærd og livspraksis.

9. Denne del af fremstillingen baserer sig især på to historie-demografiske værker: Samara, Eni de Mesquita (1989): *As mulheres, o poder e a família*, São Paulo, século XIX. Editora Marco Zero, S. Paulo, Brasil og Nizza da Silva, Maria Beatriz (1984): *Sistema de casamento no Brasil colonial*. in *Ciência e Cultura*, vol.28; S.Paulo, Brasil. Se også: Mörner, Magnus (1960): *La mezcla de razas en la historia de America Latina*. Buenos Aires, Argentina; Stolcke, Verena (1974): *Marriage, class and colour in XIXth century Cuba - a study of racial attitudes and sexual values in a slave society*. University Press, Cambridge; Prado Júnior, Caio (1945): *Formação do Brasil contemporaneo*. Ed. Brasiliense, S. Paulo, Brasil; Motta, Luiz R.B. (1976): *A demografia histórica e a história demográfica do Brasil: fontes documentais e bibliografia*. ANPUH, Santos, Brasil.

10. *miscigenation*: raceblanding. Ordet er almindeligt på brasiliansk-portugisisk, og det tilsvarende, internationale udtryk (spansk, engelsk og fransk) er grafisk næsten identisk på alle disse sprog.

11. Især i tiden før 1549, hvor den første centralregering installeres i Salvador da Bahia, var det koloniale administrationsapparat yderst begrænset, og omfattede udelukkende skatte-, told- og militære anliggender. For denne periode er de centrale kilder kirkelige dokumenter, og disse er ligeledes sparsomme, da missionstiltag i Brasilien har aldrig været så omfattende og systematiske som i spansk Latinamerika. Officielle kilder findes først fra 2. halvdel af 1600-tallet, men selv i den periode er in-

formationerne spredte og usikre. Andre brugbare kilder, såsom regnskaber fra den nationale og internationale slavehandel, og ekspeditionsberetninger er også usystematiske, mangelfulde, og i høj grad tvivlsomme. Alt i alt betyder dette at den historiske demografi vedrørende den tidlige kolonitid i Brasilien baseres hovedsageligt på projektioner, tilnærmelsesvis tal og følgeslutninger. Metoden er snarere historisk-antropologisk, hvor det etniske landskabs konturer søges indkredset ved hjælp af mange og usystematiske data. Fra og med ca. 1650, er det primært i juridiske og kirkelige arkiver, og sekundært i rejse- og embedsmandsberetninger, man finder de mest udførlige og omfattende informationer.

Samara, Eni de Mesquita, op.cit., s.133 ff. diskuterer kildeproblematikken indgående og refererer udførligt den historisk-demografiske debat. Ifølge hendes opfattelse er især testamenter værdifulde kilder til inter-etniske forbindelser.

Priore, Mary del (1987): *Amor e desamor, a história do corpo feminino em São Paulo no século XVIII*, in *Impressões, Feminismo e Cultura*. Rede de Arte e Literatura Feminista, Rio de Janeiro, Brasil, er et overordentlig kompetent eksempel på de mange veldokumenterede og originale historisk-antropologiske studier, hvor der de kirkelige og de sekulære (især juridiske) kilder supplerer og kontrasterer hinanden. Priore bruger prædikener og bekendelsesmanualer til at kortlægge kirkens normative diskurs, og især skilsmisseprocesser til at kortlægge den social-seksuelle praksis.

12. Jvf. Priore, Mary del (1987): *Amor e desamor - a história do corpo feminino em São Paulo no século XVIII*, in *Impressões - Feminismo e Cultura*. Rede de Arte e Literatura Feminista, Rio de Janeiro, Brasil.

13. Chica da Silva: blandt mange andre fremstillinger, anbefales Hollanda, Sérgio Buarque de (red.)1960 - 67: *História Geral da Civilização Brasileira*, vol I - II. Difusão Européia do Livro, S. Paulo, Brasil.

14. Paraguassú: her anbefales også Hollanda, Sérgio Buarque de (red.) 1960 - 67: *História Geral da Civilização Brasileira*, vol I - II. Difusão Européia do Livro, S. Paulo, Brasil.

15. Freyre, Gilberto (1977 - 5. udgave): *Sobrados e Mocambos - decadência do patriarcado rural e desenvolvimento do urbano*. Livraria José Olympio, Rio de Janeiro, Brasil samt Freyre, Gilberto (1977 - 9. udgave): *Casa Grande e Senzala - formação da família brasileira sob o regime da economia patriarcal*. Livraria José Olympio, Rio de Janeiro, Brasil.

16. Det ville langt overskride denne artikels rammer, her at angive det kildemæssige belæg for mine

konklusioner og fortolkninger vedrørende den sorte kvindes magt. Derfor vil jeg henvide til især Freyres værk, men også til en række andre forskere, såsom: Nizza da Silva, Maria Beatriz: *Escravidão e casamento no Brasil colonial*. Lisboa, 1983 og *Sistema de casamento no Brasil colonial*. S. Paulo, 1984.; Pinto Venancio, Renato: *Ilegitimidade e concubinato no Brasil colonial*, Rio de Janeiro, 1986; Silva Dias, Maria Odila Leite da: *Quotidiano e poder em S.Paulo no século XIX*. S. Paulo, 1984; og især Schwartz, Stuart B.: *Slaves, Pea-*

sants and Rebels - reconsidering Brazilian slavery. University of Illinois Press, 1992. I sidstnævnte findes der en ajourført og omfattende bibliografi. Derudover har jeg anvendt en række andre primære kilder (litterære værker, erindringer, folkefortællinger), som endnu ikke er systematisk organiseret og gennemanalyseret.

17. De yderst få hvide kvinder der optræder som sorte mænds elskerinder fremstilles, om muligt, endnu mere depraverede: de bruger mændene som de rene seksuelle objekter, råt og umoralsk.